

JOHDANTO

Turkistarhaus on puhuttanut viime vuosikymmeninä runsaasti. Erityisen kiivaasta keskustelua on käyty niissä maissa, joissa turkistarhaus muodostaa merkittävän elinkeinon. Suomi on maailman suurin kettunahkojen tuottaja ja maailman neljänneksi suurin minkinnahkojen tuottaja. Animalialla Suomen suurimpana eläinsuojelujärjestönä on runsaasti tietoa turkistarhauksesta ja eläinten oloista tarhoilla. Olemme pitkään kampanjoineet turkistarhauksen lakkauttamiseksi lainsäädännöllä ja tällä hetkellä koemme kampanjoinnin erityisen tärkeäksi: useissa Euroopan maissa suunta on ollut kohti turkistarhauksen lopettamista.

Tämän esitteen tarkoituksena on tarjota keskustelun ja kampanjoinnin aineksiksi fakta-tietoa turkistuotannosta. Tiedot perustuvat suomalaisiin ja ulkomaisiin tutkimustuloksiin turkiseläinten käyttäytymisestä ja fysiologiasta sekä turkistuottajien julkaisuihin. Turkistuotannon kuvailu (esim. häkkien koot) perustuu pääasiassa Suomen tilanteeseen, mutta turkistarhauksen muodot ovat hyvin samanlaiset eri puolilla maailmaa.

Turkistarhaukseen liittyy monia eläinsuojeluepäkohtia, joista suurimmat ovat häkkien ahtaus ja se, ettei turkiseläin voi häkkiympäristössä toteuttaa suurinta osaa lajilleen tyypillisistä käyttäytymismuodoista. Häkkien olosuhteiden vaikutusta eläimiin on selvitetty lukuisissa tieteellisissä tutkimuksissa. Tästä tutkimusaineistosta on koottu raportti, jonka ovat tehneet Cambridgen yliopiston tutkijat A. J. Nimon ja professori Donald M. Broom. He toteavat esimerkiksi, että häkkien pienuus on todellinen ongelma turkiseläimille. Nimonin ja Broomin mukaan eläinten oireilu ja pahoinvointi on niin vakavaa, että ongelmien ratkaisuksi tuskin riittävät pelkkä nykyistenkaltaisten häkkien paranteleminen tai vähemmän pelokkaiden ja rauhallisempien eläinten valikoiva jalostus.

TURKISTARHAUKSEN HISTORIAA

Turkiseläimiä kasvatettiin alun perin aitauksissa, joissa oli usein runsaasti tilaa ja virikkeitä. Aitaukasvatuksesta siirryttiin kuitenkin metalliverkkohäkkeihin 1900-luvun puolenvälin jälkeen. Perusideana oli minimoida kutakin eläintä kohti käytettävä tila ja hoitopanos.

TURKISALAN NYKYTILANNE

Kysyntä ja tarjonta maailmalla

Maailmassa tuotetaan vuosittain noin 20-30 miljoonaa minkinnahkaa ja 3-5 miljoonaa ketunnahkaa (ketunnahkoiksi tilastoitavista turkiksista suurin osa on todellisuudessa naaleja, joita turkistuotannossa nimitetään siniketuiksi). Suomi on maailman suurin ketunnahkojen tuottaja. Vuonna 2000 maan osuus kettuturkistuotannosta oli 50%. Tanska on maailman suurin minkinnahkojen tuottajamaa ja tuottaa 40% maailman minkinnahkoista.

Ketunnahkojen tuotanto vuonna 2000	
Suomi	2 000 000
Kiina	900 000
Venäjä	380 000
Norja	350 000
Puola	220 000

Taulukko 1. Maailman suurimmat kettuturkistuntuottajamaat.

Minkinnahkojen tuotanto vuonna 2000	
Tanska	11 000 000
Hollanti	3 000 000
USA	2 800 000
Suomi	2 000 000
Venäjä	2 000 000

Taulukko 2. Maailman suurimmat minkkiturkistuntuottajamaat.

Eläinmäärät ovat jonkin verran laskeneet alan huippuvuosista 1980-luvun lopulla. Silloin maailmassa tuotettiin runsaat 40 miljoonaa minkinnahkaa ja vajaat 6 miljoonaa ketunnahkaa vuodessa.

Tärkeä syy turkistuotannon vähenemiselle on se, että kuluttajien kysyntä on vähentynyt etenkin Keski-Euroopassa.

Somisteet (fur trim) – turkisten yleisin käyttötarkoitus

Kun kokoturkkien suosio on vähentynyt, vaateala on kehittänyt uusia keinoja turkisten menekin edistämiseksi. Yleisin keino on käyttää turkiksia somisteina. Hihan- ja hupunreunakarvat eivät ole jäännöspaloja vaan niiden saamiseksi on varta vasten kasvatettu häkeissä lukemattomia kettuja ja supikoiria.

Nykyisin turkiksia myös käsitellään entistä monennäköisemmiksi lopputuloksiksi. On paradoksaalista, että kun aidon turkin statusarvo on pudonnut, turkiksista muokataan tekoturkiksen näköisiä.

Toisaalta aitojen turkisten suosio on kasvussa etenkin Venäjällä ja Kaukoidässä, esim. Kiinassa ja Etelä-Koreassa.

Tarvitaanko turkiksia?

Turkiseläinten häkkikasvatusta perustellaan usein sillä, että se on vain yksi monista tavoista käyttää eläimiä ihmisten tarpeisiin. Nykyaikana turkikset ovat kuitenkin puhtaasti koristeellinen tuote, jolla ei ole merkitystä lajimme eloonjäämisen kannalta.

HÄKKITURKISELÄINLAJIT

Maaailman yleisimmin häkeissä pidetty turkiseläin on minkki (Mustela vison). Minkki on nääteläimiin kuuluva, alunperin pohjoisamerikkalainen laji. Minkki on taitava uimari, joka luonnossa elää mieluiten vesistöjen äärellä. Myös kiipeileminen kuuluu sen luontaisiin elintapoihin. Pariutumis- ja poikastenhoitoaika lukuun ottamatta minkki ei siedä muita lajitovereita lähellään.

Kun turkisten häkkikasvatuksen yhteydessä puhutaan ketuista, tarkoitetaan useita eri koiraeläinlajeja. "Ketun" nimikkeellä kasvatetaan naalia (Alopex lagopus) ja kettua eli punakettua (Vulpes vulpes) sekä näiden risteytyksiä. Myös joitakin muita kettulajeja kasvatetaan häkeissä.

Naali on koiraeläin, jota esiintyy luonnossa lähinnä pohjoisella tundralla. Naalit elävät luonnossa usein yhteisinä. Asuinpaikakseen luonnonvaraiset naalit kaivavat laajoja maanalaisia tunneliverkostoja. Häkkikasvatuksessa naalia kutsutaan nimellä "sinikettu".

Punakettu kuuluu niinkään koiraeläimiin. Se elää luonnossa joko yksinään tai pieninä perheryhminä. Osa naaraspuolisista jälkeläisistä jää pysyvästi emonsa seuraan, nuorilla uroksilla on sen sijaan voimakas vaistomainen tarve vaeltaa pois synnyinseudultaan. Pesäpaikakseen punaketut kaivavat maanalaisen luolan. Häkkikasvatuksessa punaketusta käytetään nimitystä "hopeakettu".

"Sinihopeakettu" on häkkioloissa keinosiemennyksellä aikaansaatu siniketun ja hopeaketun risteytys, jollaista luonnossa ei normaalisti esiinny. Sinihopeapokaset ovat yleensä hyvin aggressiivisia.

Supikoira (Nyctereutes procyonoides) on alun perin itäaasialainen koiraeläin. Tyypillisiä piirteitä sille ovat mm. laaja ravintovalikoima sekä pyrkimys pitää pesänsä puhtaana. Pohjoisessa se pyrkii yleensä viettämään ainakin osan talvesta maanalaisen luolan suojissa talviuudessa, eikä sen elimistö ole sopeutunut ympärivuotiseen ulkona oloon.

Hilleri (Mustela putorius) kuuluu nääteläimiin, kuten minkkikin. Hilleri ei kuitenkaan ole yhtä hanakka uimaan kuin minkki. Poikaset viipyvät luonnossa hyvin pitkään emonsa luona. Täysikasvuiset hillerit eivät yleensä siedä alueellaan pariutumis- ja poikastenhoitoajan ulkopuolella muita lajitovereita.

Maaailmassa tarhataan myös muita eläimiä, mm. nutrioita eli rämemajavia (Myocastor coypus), chinchilloja (Chinchilla laniger), angorakaneja (Pryctolagus cuniculus), näätä (Martes martes), soopeleita (Martes zibellina), pesukarhuja (Procyon lotor) ja ilveksiä (Lynx lynx).

TURKISTUOTANNON ARKIPÄIVÄÄ

Häkkien rakenne ja koot

Turkiseläinten häkit tehdään metalliverkosta. Metalliverkkolattian läpi ulosteet putoavat ja kasautuvat häkin alle. Siitoseläinten häkkien lattiana käytetään muovitettua metalliverkkoa.

Häkit on sijoitettu vierekkäin riveiksi, joiden päällä on pitkät katokset. Näitä rakennelmia kutsutaan "varjotaloiksi". Yhdessä talossa on yleensä 50-70 häkkiä, jotka on järjestetty kahteen riviin. Ketuilla ja supikoirilla on häkissä tilaa puolisen neliometriä.

Minkeillä ja hillereillä on tilaa noin viidesosa neliometriä ja niiden häkeissä aina pesäkoppi. Ketuista ja supikoirista yleensä vain poikiville emoille järjestetään pesäkoppi. Muut pidetään talvisinkin pelkällä metalliverkolla. Minkkien kasvatuksessa käytetään usein myös ns. sisähalleja, jotka eroavat varjotaloista siinä, että niissä on seinät.

Suomessa tulee vuonna 2010 voimaan säädös, jonka mukaan ketulle häkin pohjapinta-alan on oltava vähintään 0,8 ja minkille 0,255 neliometriä.

Ruokinta ja juotto

Turkiseläinten rehun raaka-aineista pääosan muodostavat kala, teurasjäte ja vilja. Näiden lisäksi rehussa käytetään mm. turkiseläinten ruhoja, lihajauhoa, soijarouhetta, maissigluteenia sekä eläin- ja kasvirasvoja. Yleensä rehu valmistetaan rehusekoittamoissa ja tuodaan tarhoille jakeluautoilla. Tarhalla rehun jakelussa käytetään tavallisesti trukkeja, joista käsin rehu laitetaan häkkien kattoverkon päälle.

Näkyvin rehuun liittyvä ongelma on sen helppo pilaantuvuus, josta seuraa aika ajoin rehumyrkytyksiä eläimille.

Jotta eläimillä olisi aina saatavilla juomavettä, juomakupit olisi tarkistettava ja täytettävä useita kertoja päivässä, mutta joillakin tarhoilla eläimille annetaan vettä vain neljä kertaa viikossa. Osalla tarhoista käytetään metallisia juomakuppeja, joihin eläimen kieli voi jäätyä pakkasella kiinni.

Paritus ja keinosiemennys

Turkiseläinten parituskausi alkaa tammikuussa ja kestää huhtikuuhun. Ketuilla ja supikoirilla osa tarhaajista käyttää oikean paritusajankohdan määrittämiseksi kiimamittaria, mikä aiheuttaa osalle ketuista kohtutulehduksen.

Osa häkkiturkiseläimistä saa alkunsa "luonnollisella parituksella", laittamalla uros ja naaras yhteen. Erityisesti supikoirilla parittelukäyttäytymistä häiritsee se, että turkistuottajat pyrkivät käyttämään samaa urosta usealle naaraalle (jotta rehua säästyisi, kun ei tarvitse pitää niin monta siitosurosta ruokittavana). Vaistoiltaan supikoirat ovat kuitenkin yksiaivoisia.

Luonnossa minkit palaavat parittelun jälkeen välittömästi normaaliin erakkomaiseen elämäntapaansa. Häkissä naaras ei pääse pakenemaan urosta, jolloin uros – joka on paljon naarasta kookkaampi – voi käydä naaraan kimppuun.

Jopa puolet ketuista keinosiemenetään. Keinosiemennystä käytetään erityisesti silloin, kun risteytetään sinikettu ja hopeakettu eli tuotetaan ns. sinihopeakettuja. Sinikettu (eli naali) ja hopeakettu kuuluvat sekä eri lajeihin että myös eri sukuihin, eivätkä ne luonnossa risteidy keskenään. Myöskään häkkioloissa ne eivät normaalisti hyväksy toisen lajista eläintä parittelukumppanikseen. Keinosiemennyksessä tapahtuu melko paljon virheitä, mistä aiheutuu mm. kohtutulehduksia. Siitosuros kiinnitetään jokaista siemennesteen ottoa varten telineeseen, yleensä niskapihtien avulla. Erityisesti hopeakettu-urokset tappelevat usein raivokkaasti vastaan.

Poikasten syntymä

Penikointikausi kestää yleensä huhtikuusta kesäkuuhun. Poikastuotto vaihtelee lajeittain, ja lajin sisällä myös väriyhmittäin. Minkki saa keskimäärin 4,6 poikasta / naaras, sinikettu 6,1, hopeakettu 2,8, supikoiraa 5,7 ja hilleri 5,7.

Luonnossa näiden lajien poikastuotto vaihtelee suuresti ravintotilanteen mukaan. Keskimääräisen poikastuoton oletetaan luonnossa olevan useimmilla näistä lajeista huonompi kuin häkeissä. Hyvinä ravintovuosina turkiseläinlajien poikastuotto on kuitenkin luonnossa huomattavasti suurempi. Häkkioloissa poikueet ovat pienempiä, vaikka häkkiturkiseläimillä on aina "hyvä ravintovuosi". Näin siitä huolimatta, että koko elinkeinon keskeisimpiä tavoitteita on juuri korkea poikastuotto. Tämä on yksi osoitus siitä, että häkkiolosuhteet eivät ole turkiseläimille optimaaliset.

Eläinten poikastuottoon vaikuttavat sekä syntyvyys että poikaskuolleisuus, jonka syyt ovat luonnossa ja häkeissä melko erilaisia. Luonnossa poikasia verottavat petoeläimet, häkeissä poikasia kuolee (etenkin hopeaketuilla) siihen,

että emo tappaa ne. Toinen häkeissä poikaskuolleisuutta aiheuttava tekijä on se, että häkeissä käytettyjen pesäköppien lämmöneristyskyky on hyvin huono. Talvisin häkkiturkiseläinten poikaset kärsivät kylmyydestä ja kesällä helteestä.

Turkiseläinten "viihtymistä" arvioitaessa on syytä muistaa muiden tekijöiden ohella myös se, että häkkioloissa emo joutuu hoitamaan poikasensa varsin erilaisissa kuin mitä sen vaistot ovat kehittyneet vastaamaan. Yksi oleellinen ero on uroksen puuttuminen häkistä. Ketuilla uros osallistuu poikasten hoitoon. On oletettavissa, että vaistotoimintojensa puolesta yhteisölliseen poikastenhoitoon sopeutuneet eläimet kokevat ympäristönsä sosiaalisesti puutteelliseksi, kun ne joutuvat hoitamaan poikasensa yksin.

Turkistarhoilla poikaset erotetaan emoistaan usein alle kahden kuukauden iässä. Luonnossa nämä eläinlajit vierottavat poikasensa usein vasta puolen vuoden iän jälkeen, kun poikaset ovat jo lähes täysikasvuisia.

Eläinten lopettaminen

Marras-joulukuussa on turkistarhoilla nahoituskausi, jolloin valtaosa turkiseläimistä tapetaan. Vain siitoseläimet (20-40% eläimistä) jätetään jäljelle. Siitosnaaraita on kolmin - nelinkertainen määrä verrattuna siitosuroksiin. Siitoseläimiä pidetään elossa 3-4 vuoden ikään asti.

Lopetukseen vietäviä kettuja käsitellään yleensä nostamalla eläin niskapihdeillä ilmaan ja riiputtamalla sitä toisella kädellä hännästä. Vaikka maan määräyksissä sanottaisiin, että niskapihtien käyttöä olisi vältettävä kettujen kiinniotossa, ne ovat edelleen yleinen tapa käsitellä kettuja.

Kettujen ja supikoirien lopetuksessa käytetään sähköä tai hiilimonoksidia eli häkää. Sähköä käytettäessä sähkövirta johdetaan eläimen ruumiin läpi elektrodeilla, joista toinen asetetaan suuhun ja toinen peräaukkoon. Hiilimonoksidilla lopettaminen tapahtuu pudottamalla eläin umpinaiseen laatikkoon, johon kaasu johdetaan.

Minkkien ja hillerien lopetuksessa käytetään edellä mainittujen lisäksi myös hiilidioksidia. Hiilimonoksidi on näistä kolmesta vaihtoehdosta inhimillisin, mikäli sitä käytetään oikein.

HÄKKITURKISELÄINTEN SAIRAUDET

Häkkikasvatetut turkiseläimet eivät yleensä sairasta yhtä paljon kuin "tavanomaiset" maatalouden tuotantoeläimet. Yhden syyn arvellaan olevan se, että turkiseläimet ovat geneettiseltä perimältään edelleen käytännössä katsoen villieläimiä.

Silloin, kun eläimet sairastuvat, niiden hoito jää varsinkin suurilla tarhoilla helposti riittämättömäksi, sillä tuottaja ei ehdi tarkkailemaan tuhansia eläimiään yksilöllisesti. Tarhoilla saattaakin olla hyvin sairaita ja kituvia eläimiä sekä kuolleita eläimiä, jotka on jätetty elävien kanssa pitkiksi ajoiksi samoihin häkkeihin.

Tartuntataudit

Tartuntataudit leviävät turkistarhojen oloissa helpommin kuin luonnossa, koska eläimiä on suuri määrä aivan lähekkäin. Monet turkistuottajat käyttävät siksi rokotuksia. Tarttuvista taudeista yleisin on minkkien plasmasytoosi, joka aiheuttaa mm. munuaisvaurioita.

Rehumyrkytykset

Turkiseläinten yleisistä sairauksista 50-90% arvioidaan olevan sellaisia, joiden voidaan katsoa johtuvan bakteerologisesti huonolaatuisesta rehusta.

Turkiseläinten rehun jatkuvana ongelmana on sen helppo pilaantuvuus. Rehun aineet ovat jo valmiiksi hyvin bakteeripitoisia ja rehussa käytettävä teurasjäte on erittäin pilaantumisherkkää.

Käsittelyn ja kuljetuksen jälkeen rehu saattaa vielä seistä häkin kattoverkolla tuntien ajan, mikä varsinkin kesällä saa sen helposti pilaantumaan. Rehumyrkytyksiä aiheuttavat useat eri bakteerit – vakavimpana niistä Clostridium botulinum -bakteeri, jonka aiheuttamaa rehumyrkytystä kutsutaan botulismiksi. Rokottamattomalla eläimellä rehumyrkytys johtaa halvausoireisiin ja lähes aina kuolemaan.

Pilaantuneessa rehussa on myös muita bakteereita kuin botilinum-bakteeria. Aikaisemmin eläimille syötettyyn rehuun lisättiin rutiininomaisesti antibiootteja.

Muita rehun koostumukseen liittyviä ongelmia

Ketuille annettava rehu sisältää varsin paljon kalaa, vaikka luonnossa kettu ei juuri kalaa syö. Ketun elimistölle tämä ei pidemmän päälle ole hyväksi.

Toinen ongelma liittyy etoksikiiniin, jota käytetään yleisesti rehujen lisäaineena. Vaikka pitoisuudet olisivat lähellä suositeltua tasoa, niiden on havaittu aiheuttavan siniketuille selvää ruokahalun menetystä, painon laskua, rasvoittumista ja vakavia kudosaivourioita.

Paleltumavammat ja muut häkkikasvatuksen talviongelmat

Minkeillä ja hillereillä on häkeissään pesäkopit, mutta useimmilla ketuilla ja supikoirilla ei ole muuta suojaa säätä vastaan kuin varjotalon katto. Luonnossa eläimet sen sijaan vetäytyvät huonoilla säillä pesäluolaansa tai muuhun suojaan.

Esimerkiksi Pohjoismaissa voi olla talvella jopa yli 30 astetta pakkasta. Häkin alta, pohjaverkon läpi tuleva viima rasittaa kaikkien turkistarhojen eläinten lämpötiloutta ja saattaa aiheuttaa virtsatietulehduksia. Parhaiten pakkasta kestävä sinikettukin joutuu kiihdyttämään aineenvaihduntaansa ylläpitääkseen ruumiinlämpönsä.

Hopeaketuilla ja etenkin supikoirilla vaikeuksia on huomattavasti enemmän. Pohjoisilla leveysasteilla supikoirat nukkuvat usein vähintään osan talvesta talviunta pesäluolan suojissa. Laji ei ollenkaan sopeutunut olemaan kovilla pakkasilla ulkoilmassa ja tuulelle alttiina. Häkkikasvatetut supikoirat saavat helposti polkuanturoihinsa paleltumavammoja.

Minkkien ja hillereiden pesäkopit suojaavat jonkin verran säältä, mutta eivät yhtä hyvin kuin luontainen pesäluola. Turkistuottajan tulisi vaihtaa kopin kuivikkeet säännöllisesti uusiin, mutta käytännössä osa tuottajista tekee sen hyvin harvoin.

Oman ongelmansa aiheuttaa metallisten juomakuppien käyttö, joihin eläimen kieli voi pakkasella jäätyä kiinni.

Lämpöhalvaukset ja kesäaikainen nestehukka

Kesäaikaan erityisiä ongelmia syntyy hellekausina, jolloin lämpötila varjotaloissa nousee ulkoilman lämpötilaa korkeammaksi. Häkkeläimet eivät voi vetäytyä maanalaisen pesäluolan viileyteen, kuten niiden luonnonvaraiset lajitoverit. Pohjoismaissa voi kesäisin olla yli 30 lämpöastetta.

Osa tuottajista ei huolehdi eläinten riittävästä juomaveden saannista hellekausina. Eniten helle rasittaa imettäviä naaraita, joiden nesteentarve on imetyksen takia tavallista korkeampi, sekä plasmasytoosista kärsiviä munuaisvikaisia minkkejä.

Häkkiturkiseläimiä kuolee kesäisin lämpöhalvaukseen. Helpoimmin siihen menehtyvät poikaset. Häkissä oleminen lämpimällä ilmalla aiheuttaa tukalaa oloa myös niille eläimille, jotka eivät saa kuolemaan johtavaa lämpöhalvausta.

Turkiseläinjalostuksen luomat perinnölliset vaivat

Vuonna 1984 suomalaisella turkistarhalla syntyi sattumalta siniketun mutaatio, joka oli kookkaampi kuin normaali sinikettu. Mutaatiota alettiin järjestelmällisesti kasvattaa, ja tuloksena saatiin sinikettuja, jotka tunnettiin nimellä superkettu, jättikettu tai jumbokettu. Ne ovat tavallisesti noin 20-30 % suurempia kuin tavallinen sinikettu. Superketun pää on hyvin suuri ja karhumainen. Superkettu kasvaa nopeasti ja saa siksi helposti raajojen vääntymiseen johtavia kasvuhäiriöitä. Nykyisin superkettujen kasvatus on Suomessa kiellettyä, mutta vielä 90-luvun puolivälissä paljastui muuan superkettuja kasvattava tarha.

Vaikka varsinaiset superketut alkavat onneksi jäädä historiaan, ongelma ei ole ohi. Normaalialta kookkaampia sinikettuja kasvatetaan edelleen, ja niillä voi olettaa olevan samansuuntaisia vaikeuksia. Turkisalalla myönnetään,

että nahkatilastojen mukaan erityisesti siniketunnahkojen koko on kasvanut vuosittain “valtavasti” ja että tästä on ollut kielteisiä seurauksia.

Hopeakettujen häkkikasvatuksessa on puolestaan viime vuosina ilmaantunut hopeaketun pentujen sydänvikaa, jonka taustalla saattaa olla jalostuksen aiheuttama perinnöllinen vika.

VIHTYYKÖ TURKISELÄIN HÄKISSÄ?

Yksi turkiseläinten häkkikasvatuksen imagon rakentamisessa usein toistettu väite on, että eläimet viihtyvät hyvin. Toinen yleinen väite on, että nämä lajit ovat turkiskasvatuksen 80-vuotisen historian aikana jo sopeutuneet häkkielämään. Kolmas väite on, että vain hyvinvoiva eläin voi tuottaa laadukkaan turkin.

On hyvin ymmärrettävää, että tuottajat uskovat, että heidän eläimensä voivat hyvin. Koko elinkeinon intressien mukaista luonnollisesti on, että yleisö uskoo eläimien viihtyvän viihtyvät.

Suomalainen turkisala käytti aikaisemmin mainoksissaan sellaisia lauseita kuin “turkiseläimet ovat maailman parhaiten hoidettuja kotieläimiä”. Vuonna 1993 kuluttaja-asiamies puuttui asiaan ja ilmoitti, että mainitun kaltaisia väitteitä ei jatkossa ole syytä käyttää. Vastaava tapahtumakulku nähtiin Hollannissa vuonna 1992.

Stressin oireita

Eläimen hyvinvointi heikkenee, jos sen on mahdoton toteuttaa niitä käyttäytymismuotoja, joihin sillä on sisäinen, myötäsytynyt tarve. Näiden toiminnantarpeiden patoutuminen aiheuttaa eläimissä stressiä. Tyypillisiä oireita siitä ovat mm. hermostuneisuus, apaattisuus ja häiriintynyt käyttäytyminen. Näitä kaikkia esiintyy häkkikasvatetuilla turkiseläimillä.

Perusongelma on se, että käytännössä on mahdotonta yhdistää kahta asiaa: aktiivisia, lajiensa synnynäisten vaistojen ohjaamia petoeläimiä ja toisaalta pieniä paljaita hähkejä.

Tuuhea turkki ei todista hyvinvoinnista

Turkisalan edustajat väittävät toisinaan, että vain hyvin viihtyvä eläin voi tuottaa laadukkaan turkin. Eläimellä voi kuitenkin olla hyvä turkki ja korkea poikastuotto myös sellaisessa tilanteessa, jossa eläimen hyvinvointi on jossakin muussa suhteessa hyvinkin huono. Siksi turkin laatu tai suuri poikastuotto eivät vielä todista eläimen voivan hyvin. Signaali toimii ainoastaan toisin päin: jos eläimellä on huonolaatuinen turkki tai heikko poikastuotto, se on usein merkki siitä, että jotakin on huonosti.

Domestikaatio ei tee eläimestä "häkissä viihtyvää"

Toinen yleisesti käytetty harhaanjohtava väite on, että nykyiset häkkikasvatetut turkiseläimet olisivat lajeina jo domestikoituneita ja siksi sopeutuneita häkissä elämiseen. Domestikaatiolla tarkoitetaan prosessia, jossa eläinlaji muuttuu ihmisen hallinnassa ollessaan sukupolvien mittaan vähä vähältä toisenlaiseksi kuin alkuperäinen, luonnonvarainen kantalaji. Muuttuneet ominaisuudet periytyvät sitten sukupolvelta toiselle.

Tyypillisiä domestikoitumiseen liittyviä muutoksia ovat eläinten värin, koon, ruumiinrakenteen ja turkin laadunmuutokset. Käyttäytymisessä domestikoituminen sen sijaan aiheuttaa paljon vähemmän muutoksia. Osa domestikoitumiseen liittyvistä muutoksista on seurausta valikoivasta jalostuksesta, jolla on pyritty lisäämään eläinten tuotanto-ominaisuuksia ja helpottamaan käsiteltävyyttä. Tällaisia ominaisuuksia ovat muun muassa suurempi lisääntymiskyky ja vähentynyt pelokkuus.

Häkkiturkiseläimissä on tapahtunut eräitä perinnöllisiä muutoksia. Uusia värimuunnoksia on kehitetty, ja varsinkin sinikettujen kokoa on jossain määrin kasvatettu ja ruumiinrakenne on muutettu raskaammaksi kuin luonnossa. Mutta ovatko häkkiturkiseläimet domestikoituneita? Osalla niistä domestikaatio näyttäisi olevan aluillaan. Tutkijat ovat kuitenkin eri mieltä siitä, missä määrin varsinaista domestikoitumista on ehtinyt tapahtua.

Vähäinen domestikaatioaste ei ole ihme, kun otetaan huomioon, että turkiseläimiä on kasvatettu vasta noin 80 vuoden ajan. Käytännössä se merkitsee noin 30-40 sukupolvea, koska samoja siitoseläimiä käytetään usein

useamman vuoden ajan. Tänä aikana turkiskasvatukseen on jatkuvasti tuotu mukaan uusia, suoraan luonnosta pyydystettyjä siitoseläimiä. Tämä on osaltaan vähentänyt domestikoitumista.

Varsinaisesti domestikoituneiden kotieläinten yhteinen historia ihmisen kanssa on aivan erilainen. Esimerkiksi koira on ollut kotieläimenä nykytiedon mukaan vähintään 100 000 vuotta.

Väitettä "turkiseläimet ovat domestikoituneita ja siksi viihtyvät häkissä" on syytä tarkastella myös toisesta näkökulmasta. Aito "sopeutuminen" häkkielämään ei nimittäin onnistu edes pitkälle domestikoituneilla kotieläimillä. Tämä johtuu siitä, että käyttäytymistarpeet muuttuvat domestikaation aikana paljon hitaammin kuin väri tai muut ruumiin ominaisuudet.

Eläinten käyttäytymisen tutkijat ovatkin todenneet, että kaikkien kotieläinten – myös niiden, jotka ovat pitkälle domestikoituneita – vaistot ja toiminnan tarpeet ovat pysyneet lähes muuttumattomina verrattuna niiden luonnonvaraisiin kantalajeihin.

Onko häkkiturkiseläin kesy?

Kesyys ja domestikoituminen ovat kaksi eri asiaa. Domestikoituminen liittyy lajin perinnöllisiin ominaisuuksiin, mutta se ei kuitenkaan merkitse, että eläin olisi automaattisesti kesy, eli antaisi ihmisen koskettaa sitä. Kesyys taas on puhtaasti eläinyksilön oppima ominaisuus. Kesyyntyminen tapahtuu yleensä sitä kautta, että eläin saa poikasaikanaan myönteisiä kontakteja ihmiseen. Kesyyntymisessä on myös perinnöllisiä eroja.

Häkkikasvatettujen turkiseläinten kesken on suuria eroja siinä, ovatko eläimet kesyjä vai eivät. Esimerkiksi häkkiminkit voivat vieraan ihmisen nähdessään tulla uteliaina tutkimaan vierasta, paeta koppiinsa tai kirkua pelokkaina.

Kesyydellä on eläinten oman hyvinvoinnin kannalta sikäli merkitystä, että kesyyntymätön häkkiturkiseläin joutuu kokemaan huomattavasti useammin pelkoa ja myös kipua kuin kesyyntynyt. Käytännössä monet turkistuottajat eivät juuri seurustele poikasten kanssa, ja aito kesyyntyminen jää tapahtumatta.

Voiko "häkkikettua" jalostaa?

Eläinyksilöiden välillä on eroja monissa asioissa – myös siinä, miten yksilö reagoi väriin olosuhteiden aiheuttamaan stressiin. Tässä asiassa ilmenee kahta perustyyppiä. Osa eläimistä reagoi stressiin stereotyyppisellä käyttäytymisellä ja muilla silmiinpistävillä käyttäytymishäiriöillä. Toiset taas reagoivat muuttamalla apaattiseksi. Kumpaakin tilannetta pidetään eläinyksilön itsensä kokeman kärsimyksen määrän suhteen yhtä vakavana.

Turkiseläinten pelokkuus on yleisesti tunnettu ongelma, ja 1990-luvun aikana on muutamissa maissa tehty kokeiluja perinnöllisesti rohkeampien eläinten kehittämiseksi

Kettujen pelokkuuden vähentäminen on sinänsä hyvä pyrkimys. Tärkeää on silti välttää tähän tehtävääsattuun sisältyvä sudenkuoppa: nimittäin se tulkinta, että vähemmän hermostuneisuutta osoittavat yksilöt automaattisesti viihtyisivät häkissä paremmin. On sitä paitsi todettu, että vähemmän hermostuneille yksilöille nimittäin on leimallista apaattisuus, joka on vähintään yhtä vakava oire.

Liikunnantarve ei katoa ruokkimalla

Yhteinen ongelma kaikille häkeissä kasvatetuille turkiseläimille on, että häkit ovat tavattoman pieniä verrattuna näiden eläinten normaaliin liikkuma-alueeseen.

Kettu, supikoira, minkki ja hilleri ovat aktiivisia petoeläimiä, joilla on voimakas myötäsnyntyinen liikunnantarve, silloinkin, kun ravintoa on saatavilla erittäin helposti. Turkistarhan häkki voi olla alle miljoonasosa siitä liikkuma-alueesta, jota laji luonnossa käyttää.

Turkisanalan taholta esitetään joskus vastaväitteinä, että luonnossa eläinten liikkuvat laajalla alueella vain, koska niiden on pakko, jotta ne saisivat ruokaa. Tosiasiassa eläinten liikunnantarve on oma itsenäinen tarpeensa, joka ei lakkaa sillä, että ravinnon tarve tyydytetään. Vaikka eläimellä olisi tarjolla ruokaa tietyssä paikassa, se ei pysy häkin

pohjapinta-alan kokoisella alueella. On havaittu, että pienet muutokset häkkien koossa eivät vielä vaikuta eläinten hyvinvointiin.

Virikkeettömyys ja toimintamahdollisuuksien puute

Liikunnan tarpeen lisäksi kaikilla turkiseläimillä on myötäsytynyt tutkivan käyttäytymisen elinympäristön tutkimisen tarve. Sen toteuttaminen edellyttää vaihtelevaa ympäristöä ja erilaisia tutkittavia kohteita.

Eläinten käyttäytymiseen kuuluu suuri joukko vaiston sanelemia piirteitä, joita turkiseläinten häkeissä on mahdoton toteuttaa. Hopea- ja siniketuilla on luontainen kaivamisen tarve, joka liittyy niiden luontaiseen pesäluolien kaivamiseen. Verkkopohjaisessa häkissä sitä on tietenkin mahdotonta toteuttaa. Monet eläinlajit ovat tarkkoja siitä, mihin ne ulostavat ja virtsaavat, mutta turkistarhan häkeissä valinnanvaraa ei ole. Minkit elävät luonnossa yleensä vesistöjen tuntumassa. Minkillä katsotaankin muun liikunnantarpeen lisäksi olevan myös myötäsytynyt uimisen tarve.

Häkkinaapurია ei voi häätää eikä paeta

Häkkien pienuus merkitsee pakollista vierekkäin oloa naapurihäkkien asukkaiden kanssa. Minkki ja hilleri ovat luonnossa yksineläjiä, jotka eivät siedä lajikumppaneita lähetyvillään muulloin kuin pariutumisen- ja poikastenhoitoaikoina. Vastaavasti ketut eivät pysty rakentamaan normaalia sosiaalista yhteisöä, jos muut yksilöt ovat eri häkeissä. On viitteitä siitä, että naapurihäkeissä olevien minkkien läsnäolo aiheuttaa häkkiminkeissä stressiä siinä määrin, että se vaikuttaa muun muassa niiden lisääntymiskykyyn.

Stereotyyppinen käyttäytyminen

Turkistarhoilla näkee usein häiriintyneesti käyttäytyviä eläimiä. Eläimet toistavat jatkuvasti samaa kaavamaisista ja merkityksetöntä liikerataa. Tällaisia pakonomaisesti toistettuja, tarkoituksettomia liikesarjoja kutsutaan stereotyyppiseksi käyttäytymiseksi. Stereotyyppistä käyttäytymistä esiintyy myös ihmisillä psyykkisissä häiriötiloissa.

Stereotypia kehittyy, kun eläin ei pysty vaikuttamaan omaan olotilaansa, vaikka se kokee siihen tarpeen. Pelkkä häkkikoon lievä suurentaminen ei siis vähennä eläimen stereotypioita, jos käyttäytymistarpeiden tyydyttäminen on edelleen yhtä mahdotonta.

Kaksi piirrettä on tyypillistä kaikille stereotyyppioille: ne eivät palvele mitään silmin nähtävää tarkoitusta, ja ne toistuvat "mekaanisesti" samanlaisina yhä uudestaan. Jos eläinyksilö kehittää stereotypian, se käyttää vain tätä yhtä ja samaa stereotypiaa.

Erityisen paljon stereotypioita esiintyy minkeillä. Tavallisia ovat kaavamainen saman liikeradan juokseminen ja ylävartalon huojuttaminen takajaloilla seisten. Nämä ovat selviä merkkejä siitä, että ympäristö on eläimelle väärä. Myös pään pyörittäminen vesikupin yläpuolella on yleinen minkin stereotypia.

Kettujen käyttäytymishäiriöitä on tutkittu vähemmän. Ketuilla esiintyviä stereotypioita ovat ainakin itsensä huojuttaminen paikallaan seisten sekä seisominen liikkumattomana etukäpälien varassa niin, että takaruumis on painautuneena pitkin häkin takaseinää. Viimemainitun oletetaan olevan seuraus pelkoreaktiosta, jota eläin ei häkissä voi helpottaa pakenemalla. Jos ketuilla on häkissä pesäkoppi, niillä esiintyy yleensä jonkin verran vähemmän stereotyyppistä käyttäytymistä kuin kopittomilla. Osalla ketuista esiintyy pitkäaikaista häkin nurkassa istumista kuin jähmettyneenä. Kyseessä oletetaan olevan apaattinen käyttäytyminen seurauksena toiminnantarpeiden tukahtumisesta. Apatia voi olla vähintään yhtä vakavan häiriintymisen osoitus kuin stereotypiatkin.

Häkkiverien tai itsensä vahingoittaminen

Kettuhäkeissä näkee toisinaan yksilöitä, joilla on pureman aiheuttamia avohaavoja. Väärin olosuhteiden seurauksena kettu voi purra häkkiveriaan tai eräissä tapauksissa myös itseään. Häkkikasvatetuilla minkeillä esiintyy oman turkin puremista. Alttius sille, että stressi oireilee nimenomaan hännän puremisena on jossain määrin perinnöllistä. Tästä syystä minkkien hännän puremisessa on eroja eri maiden välillä.

Omien poikasten tappaminen

Erityisesti hopeaketuilla esiintyy myös omien poikasten tappamista. Luonnossakin kettuemo voi tappaa poikasensa, jos se kokee olevansa vaarassa. Häkkioloissa poikasten tappaminen on kuitenkin paljon yleisempää kuin luonnossa. Häkkioloissa jopa 30% poikasista kuolee oman emonsa suihin.

Yksi selitys poikasten tappamiselle on se, että kettuemot eivät koe häkissä olevansa turvassa. Toinen selitys liittyy häkkielämän virikkeettömyyteen: eläimistä tulee yliherkkiä häiriöille, jolloin pieni pelkoa aiheuttava häiriötekijä voidaan kokea suurena uhkana.

Nämä kaksi asiaa eivät vielä kuitenkaan riitä selittämään koko ilmiötä. Häkin pienuus pakottaa eläimen olemaan luonnottomassa tilanteessa suhteessa vieressä oleviin naapureihin. Luonnossa alemmassa sosiaalisessa asemassa oleva kettunaaras ei edes lisääntynyt, jos ryhmässä on läsnä myös ylempiarvoinen naaras. Häkkioloissa kettuja “pakotetaan” lisääntymään, jolloin hallitsevan naaraan naapuruus laukaisee alempiarvoisessa naaraassa omien poikasten hävittämisen.

Yksi poikasten tappamiseen myötävaikuttava tekijä saattaa olla se, että kettuemo hoitaa luonnoloissa poikasiaan usein yhdessä uroksen tai toisen naaraan kanssa, mutta häkkioloissa se on poikasten kanssa yksin, mikä aiheuttaa stressiä.

Virikkeetön ympäristö lisää pelokkuutta

Jos turkiseläimen häkki avataan, se ei välttämättä lähde sieltä ulos – ei ainakaan heti. Miksi? Ympäröivä maailma edustaa sille vierasta ja siksi mahdollisesti uhkaavaa paikkaa. Voi olla, että kaikki aikaisemmat kokemukset häkin ulkopuolella ovat olleet epämiellyttäviä tai tuskallisia.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että eläin viihtyisi häkissä. Kaikki turkiseläimet eivät kuitenkaan jaksa, jos ulospääsytie sattuu aukeamaan. Varsinkin minkkejä karkaa tarhoilta paljon.

Makuuhyllyt ja pesäkopit

Suomalaisessa kokeessa on havaittu, että hopeaketut valitsivat oleskelupaikakseen pesäkopilla varustetun häkin selvästi useammin kuin kopittoman häkin. Siitä, millaiset hyllyt ja pesäkopit ovat ketuille parhaita, on Suomessa tehty urauurtavaa tutkimusta.

Eräässä kokeessa todettiin, että siniketut käyttivät seinättömiä hyllyjä selvästi enemmän kuin seinällisiä. Seinättömällä hyllyllä kettu näkee enemmän ympärilleen ja pystyy siis tarkkailemaan ympäristöään paremmin. Lisäksi on saatu selville, että keskeltä “kuopalla” oleva hylly (kuten V- tai U-mallinen) on suosituimpi kuin täysin litteä levy. Samaten on havaittu, että jos ketut joutuvat olemaan kasvuikänsä ajan ilman hyllyjä ja saavat hyllyt vasta yli vuoden ikäisinä, ne oudoksuvat hyllyjä niin paljon, että ne eivät käytä niitä.

Verkkopohja vai maapohja?

Verkon käyttäminen häkkien pohjamateriaalina on aiheuttanut runsaasti keskustelua, mutta aihetta on tutkittu melko vähän. Joskus on saatu sellaisia tuloksia, että saadessaan valita eläimet valitsevat maapohjan sijasta verkkopohjan. Tuloksen on kuitenkin ajateltu johtuvan siitä, että häkki on korkeammalla kuin maa-aitaus.

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa kuitenkin siltä, että häkkien ahtaus ja lähes kaiken toiminnan puuttuminen ovat eläimelle selvästi suurempi ongelma kuin verkkopohja.

Suljetun ja avoimen häkin ero

Tavanomaisessa turkiseläinten häkkikasvatuksessa häkit ovat pieniä ja virikkeettömiä. Eläin ei voi lähteä häkistä pois eli se joutuu viettämään kaiken aikansa siinä. Tämä vaikeuttaa niiden tulosten tulkintaa, joita on saatu kokeista, joissa eläimet saavat liikkua vapaasti esimerkiksi maapohjaisen aitauksen ja tavallisen häkin välillä. Kun eläimellä on vapaa pääsy häkistä ulos, se saattaa silti käyttää häkkiä poikasten synnyttämiseen tai nukkumiseen.

Häkin merkitys eläimelle on tietenkin toinen silloin, kun siitä on jatkuvasti vapaa pääsy sisään ja ulos, kuin silloin, kun eläin pidetään häkissä koko ajan. Laajemman liikkuma-alueen yhtenä yksityiskohtana oleva “avoimien ovien” häkki voi olla hyvin kätevä suojapaikka joidenkin elämän osa-alueiden hoitamiseen.

Yhdeksi tärkeäksi eläimen hyvinvoinnin osatekijäksi onkin havaittu nimenomaan se, että eläin voi itse vaikuttaa omaan olotilaansa.

TURKISTUOTANNON AIHEUTTAMAT YMPÄRISTÖONGELMAT

Turkistuotannon suorat ja välilliset ympäristöongelmat huomattavat ja ne painottuvat ennen kaikkea kahdelle osa-alueelle. Ensimmäisen muodostavat eläinten lannan ja virtsan aiheuttamat suorat ympäristöhaitat typpi-, fosfori- ja ammoniakkipäästöjen muodossa. Toinen on suuri polttoaineen ja muun energian kulutus. Muitakin ympäristönäkökohtia löytyy. Turkisnahan muokkaamisessa ja värjämisessä käytetään voimakkaita kemikaaleja sellaiset määrät, että USA:ssa poltetusta turkista jäävä tuhka luokitellaan ongelmajätteeksi.

Turkistuotannon typpi-, fosfori ja ammoniakkipäästöt

Kuten edellä huomattiin, turkiseläinten häkkikasvatuksen energiankulutuksesta suuren osan aiheuttaa rehun tuotanto ja kuljetus. Suoria ympäristövaikutuksia puolestaan aiheuttaa se, mitä rehun “lopputuotteena” syntyy: eläinten lanta ja virtsa.

Lanta ja virtsa putoavat häkkien pohjaverkon läpi häkkien alle, missä niiden annetaan normaalisti kasautua pitkään ennen poistamista. Seurauksena on typpi- ja fosforipäästöjä maaperään ja sitä kautta vesistöihin, sekä ammoniakkipäästöjä ilmaan. Typpi ja fosfori aiheuttavat vesistöissä rehevöitymistä ja ammoniakki puolestaan vaurioittaa metsiä.

Tekoturkki vastaan aito: Kumpi on “ekotuote” vai onko kumpikaan?

Toisinaan väitetään, että turkikset ovat “uusiutuva luonnonvara”, kun taas tekoturkikset ja keinokuituvaatteet tehdään öljypohjaisista raaka-aineista. Tosiasiassa lähempi tarkastelu osoittaa, että aidon turkiksen tuotannossa kuluu öljyä moninkertaisesti enemmän.

Suurin osa häkkikasvatuksen aiheuttamasta sähkön ja polttoaineen kulutuksesta liittyy turkiseläinten ruokintaan. Tähän sisältyvät muun muassa rehun raaka-aineiden kuumentaminen, jauhaminen ja muu valmistus, kuljetukset rehusekoittamoista turkistarhoille sekä ruoan jakelu trukilla eläimille. Muita energiaa kuluttavia vaiheita ovat muun muassa nahkojen muokkaus ja kuivaus sekä kuljetukset turkishuutokauppoihin ja sieltä eteenpäin ostajille. Pelkän turkiseläinten rehun koko elinkaaren aikainen energiankulutus on moninkertainen verrattuna tekoturkin valmistukseen.

KOHTI VALOISAMPAA TULEVAISUUTTA?

Tiedon karttuminen turkiseläinten häkkikasvatuksen ongelmista on johtanut useissa maissa laajaan keskusteluun siitä, millaisissa oloissa eläimiä ylipäänsä on hyväksyttävää pitää. Eräissä Euroopan maissa muutokset ovat jo käynnistyneet.

Suuntauksia Euroopassa

Sveitsissä turkiseläinten häkkikasvatusta ei ole lainkaan, koska maan tiukka eläinsuojelulaki estää sen. Saksassa Hessenin osavaltio on ottanut käyttöön tältä osin vastaavat säädökset kuin Sveitsissä. Saksan liittoneuvosto tutkii parhaillaan ehdotusta, että laki muutettaisiin vastaavaksi koko Saksassa.

Ruotsin hallitus muutti maan eläinsuojeluasetusta joulukuussa 1995 lopettaakseen kettujen pitämisen nykyisenlaisissa verkkohäkeissä. Vuoden 2001 alusta alkaen kettujen kasvattaminen on sallittu Ruotsissa vain tiloissa, joissa niillä on kaivamismahdollisuus, virikkeitä ja mahdollisuus elää luontaisena sosiaalisena ryhmänä. Tämä on johtanut käytännössä kettutarhauksen loppumiseen Ruotsissa. Nyt Ruotsissa harkitaan turkistarhauksen kieltämistä kokonaan.

Hollanti on päättänyt kieltää turkistarhauksen yleiseen moraaliiin vedoten.

Britanniassa turkistarhauksen kieltävä lakiehdotus meni läpi ylähuoneessa 13.11.2000, mikä tarkoittaa, että eläinten tarhaus niiden turkisten takia on kielletty vuodesta 2003 lähtien.

Italiassa turkistarhaukselle on asetettu hyvin tiukat säännöt, mm. minkeillä on oltava uintimahdollisuus ja kaikilla eläimillä maapohja vuodesta 2008 lähtien. Käytännössä tämä johtanee turkistarhauksen loppumiseen maassa.

Millainen olisi hyväksyttävä kasvuympäristö?

Tiedetään, että eläintarhoissakin tilan ja virikkeiden vähyys aiheuttaa eläimille ongelmia. Tilat eivät siis missään tapauksessa saa olla pienemmät tai virikkeettömämmät kuin eläintarhatasolla. Pohjoismaiset eläintarhanormit edellyttävät, että ketuilla ja naaleilla on oltava vähintään 600 neliömetrin aitaus, jossa on kaivamismahdollisuus. Eläimellä on oltava myös tarpeeksi virikkeitä ja mahdollisuus toteuttaa sille tyypillistä sosiaalista käyttäytymistä.

Entä tulevaisuus?

Keskustelu turkiseläinten häkkikasvatuksesta jatkuu. Valtiollisella tasolla eri puolilla Eurooppaa on odotettavissa lisää päätöksiä ennemmin tai myöhemmin. Poliittista keskustelua turkistarhauksen kieltämisestä käydään parhaillaan muun muassa Saksassa ja Itävallassa.

Norjassa maatalousministeriön eettinen neuvosto on todennut, että eläinten hyvinvoinnin näkökulmasta nykymuotoista turkiskasvatusta ei voi hyväksyä. Mikäli turkiseläinten kasvatusta halutaan jatkaa, eläinten olosuhteisiin on tehtävä perustavanlaatuisia muutoksia.

Suomessa keskustelun käynnistyminen on ollut hitaampaa, osittain ehkä siksi, että turkiseläinten häkkikasvatus tapahtuu taloudellisesti suuremmissa mittasuhteissa.

Euroopan unionin komissio on antanut tieteelliselle komitealle tehtäväksi valmistella raporttia turkistarhauksesta. Tämän raportin pitäisi olla valmis joulukuussa 2001. Raportin pohjalta komissio mahdollisesti laatii ehdotuksensa turkisdirektiiviksi.

Eri puolilla Eurooppaa on ilmaantunut epätoivottava ilmiö: eräät pienryhmät ovat tunkeutuneet öisin turkistarhoille avaamaan häkkeitä ja värjäämään eläinten turkkeja myyntikelvottomiksi. Ns. turkistarhaiskuista on ollut haittaa paljon enemmän kuin hyötyä. Vapautetut eläimet eivät yleensä elä pitkään luonnossa.

Turkistuotanto ja etiikka

Kun puhutaan turkistarhauksen lopettamisesta, esitetään joskus vastaväitteenä, että tuotanto siirtyy kehitysmaihin, missä eläinten oloista huolehditaan vielä vähemmän. Turkistuotannon osalta tämä väite ei päde yhtä hyvin kuin eräillä muilla aloilla – käytäntö kun asettaa omat rajoituksensa sille, millä leveysasteilla turkiseläimiä kannattaa kasvattaa. Jos ilmasto on ympärivuotisesti lämmin, eläimille ei kasva tuuheaa talviturkkia.

Mikäli turkiseläinten häkkikasvatus siirtyisi Euroopan maista muualle, kysymykseen tulisivat ilmeisesti lähinnä Venäjä ja Kiinan pohjoisosat. Toinen mahdollisuus olisi, että Yhdysvaltojen ja Kanadan häkkiturkiskasvatus lisääntyisi. Turkiseläinten häkkikasvatuksen loppuminen Euroopassa olisi silti oleellinen askel, joka edesauttaisi sen loppumista aikanaan myös näissä maissa. Turkisten kulutus ei ole vakio: mikäli Eurooppa viestittää, että turkikset ovat epäeettisiä, niiden tuotanto luultavimmin laskee koko maailmassa.

Ainakin kaksi tärkeää näkökohtaa on kuitenkin syytä vielä ottaa huomioon. Ensinnäkin voidaan esittää, että eläinten kasvatus suurissa, lajityypilliset tarpeet sallivissa aitauksissa ei olisi taloudellisesti kannattavaa. Mikäli tämä on totta, on syytä arvioida koko turkistuotannon olemassaolon oikeutusta puolueettomasti, sivullisen silmin. Tässä tapauksessa turkiksen taloudellisesti kannattava tuotanto onnistuu vain tavalla, joka aiheuttaa eläimille kärsimystä. Kenelle tahansa normaalin oikeustajun omaavalle ihmiselle on selvää, että tässä tapauksessa tätä tuotetta ei pidä tuottaa. Turkiskasvatuksen kohdalla tämän tekee erityisen ilmeiseksi se, että turkikset ovat nykymaailmassa puhtaasti koristeellinen tuote.

Yhteiskunnassamme on tapahtunut tämän vuosisadan aikana selvää kehitystä siinä, millaista eläinten kohtelua pidetään hyväksyttävänä ja mitä ei. Jos turkiseläinten häkkikasvatuksesta ei olisi koskaan kuultukaan ja se keksittäisiin vasta nyt, sen aloittamista tuskin sallittaisiin.

Voidaan myös todeta, että turkisten häkkikasvatus ei ole psykologisesti ongelmaton ammatti. Eläinten kärsimyksen näkeminen häiritsee epäilemättä normaalin empatiakyvyn omaavaa ihmistä.

Eri ihmisillä on erilaisia näkemyksiä siitä, katsotaanko eläinten käyttäminen raaka-aineena ylipäänsä hyväksyttäväksi. On kuitenkin perusteltua sanoa, että ihminen toimii eettisesti väärin, jos hän tappaa toisen elävän olennon omia puhtaasti huviluonteisia tarkoituksiaan varten – eli tilanteessa, jossa sen tappaminen ei ole hänen oman tai muiden elossa pysymisen kannalta välttämätöntä.

TURKISELÄINTEN HÄKKIKASVATUS SUOMESSA

Suomi on maailman suurimpia turkistentuottajamaita. Ylivoimaisesti suurin osa Suomessa tuotetuista turkiksista on peräisin turkistarhoilta. Häkkiturkiseläimiä on Suomessa suurin piirtein saman verran kuin ihmisiä, noin 5 miljoonaa. Vielä 80-luvun puolivälin aikoihin häkkiturkiseläimiä oli Suomessa noin 10 miljoonaa.

Suomessa on reilut 1700 turkistarhaa, joista suurin 90% sijaitsee Länsi-Suomessa, Pohjanmaalla. Pienempiä määriä tarhoja sijaitsee kautta maan.

Tärkeimmät häkkiturkiseläinlajit Suomessa ovat naali, kettu, minkki, hilleri ja supikoira.

Turkistarhaus työllistää Suomessa suoraan noin 6000-7000 henkilöä. Turkiseläinten häkkikasvatuksen puolustajat vetoavat usein työllisyyteen, kun he perustelevat alan olemassaoloa. Toteutuneiden tilanteiden valossa ei kuitenkaan näytä siltä, että turkistuotannon merkitys työllisyydelle olisi niin suuri, kun on annettu ymmärtää. Suomessa turkisalan lama ei ole välttämättä vaikuttanut työttömyyden lisääntymiseen turkistarhauksen keskeisillä alueilla. Usein turkistuotanto on tuottajalle sivuelinkeino ja lopuistakin tuottajista osalla on jo valmiiksi koulutus tai valmiudet myös muihin ammatteihin.

Suomalaisista turkiksista noin 98% viedään ulkomaille. Tärkeimpiä ostajamaita ovat mm. Venäjä, Kiina, Italia, Kreikka ja Etelä-Korea.

Suomessa tehdään paljon turkiseläinten käyttäytymistutkimusta.

Lähde: Helena Telkänranta: Turkistarhaus. Tietoa turkiseläinten häkkikasvatuksesta, eläinten oloista turkistarhoilla ja turkistuotannon ympäristöongelmista.

LÄHTEET

Turkistalous-lehti, julkaisija Suomen turkiseläinten kasvattajain liitto ry.

Suomen turkiseläinten kasvattajain liitto, mm. www.stkl-fpf.fi ja toimintakertomukset.

A.J. Nimon - D.M. Broom: Report on The Welfare of Farmed Mink and Foxes in Relation to Housing and Management. Cambridge University Animal Welfare Information Centre.

G. de Jonge, K. Carlstead, P.R. Wiepkema: Das Wohlbefinden von Farmnerzen. Eine Studie der Verhaltensforschung zur intensiven Batteriehaltung von Nerzen. Centre for Poultry Research and Extension, Het Spelderholt, The Netherlands 1987.

Hannu Korhonen ja Mikko Harri: "Siniketun ja supikoiran lämmönsäätelylliset erityispiirteet", Kuopion yliopiston soveltavan eläintieteen laitos.

Kokkolan kaupunginviskaalinvirasto, esitutkintapöytäkirja 4501/JP/R/2521/94, 5.5.1995.

Professori P.R. Wiepkema, Wageningenin maatalousyliopisto; Hollannin hallituksen tilaama kirjallinen lausunto häkkikasvatettujen turkiseläinten oloista, toukokuu 1994. Englanninkielinen käännös "Advice Regarding the Husbandry of Fur Animals - Minks and Foxes - in the Netherlands".

Per Jensen: Djurens beteende och orsakerna till det. Lts förlag, Stockholm 1993.

Norjan maatalousministeriön eettisen neuvoston antama lausunto turkiseläinten häkkikasvatuksesta. Lausunto perustuu mm. seuraaviin lähteisiin: M. Bakken, B. Braastad, M. Harri, L.L. Jeppesen & V. Pedersen: "Production Conditions, Behaviour and Welfare of Farm Foxes", *Scientifur* 1994, 18, 44, 233-248; S.W. Hansen: "Activity Pattern of Lactating Mink and the Effect of Water Trays or Wire Netting Cylinders in Mink Cages", *Scientifur* 1990, 14, 187-193; L.L. Jeppesen & V. Pedersen: "Effect of Whole-year Nest Boxes on Cortisol, Circulating Leucocytes, Exploration and Agonistic Behaviour in Silver Foxes", *Behavioural Processes* 1992, 25, 171-177; O. Møller: "Pelsdyr og dyrevern", *Norsk Veterinærtidsskrift* 96, 3, 175-178.

TV2, Ekoisti 6.2.1998.

Animalia

Porvoonkatu 53

00520 Helsinki

Finland

puh. (09) 148 4866

fax (09) 148 4622

e-mail: animalia@animalia.fi

www.animalia.fi